

STOTA GODIŠNJICA PROPASTI SELA POPOVDOL

U rujnu 2011. godine proslavljen je 100. rođendan Novog Sela Okičkog – jednog od najmlađih naselja u našoj Općini. Time je obilježena i 100. obljetnica propasti naselja Popovdol. Koji su bili uzroci nestanka jednog, a istovremeno nastanka novog naselja davne 1911. godine, što se danas nalazi na lokalitetu nekadašnjeg naselja Popovdol, kako izgleda današnje Novo Selo Okičko istražili su mladi povjesničari 7.c razreda OŠ “Klinča Sela”.

Sl. 1. Spomen ploča podignuta povodom 100 godina od izgradnje Novog Sela Okičkog

Naselje Popovdol do 1911. godine

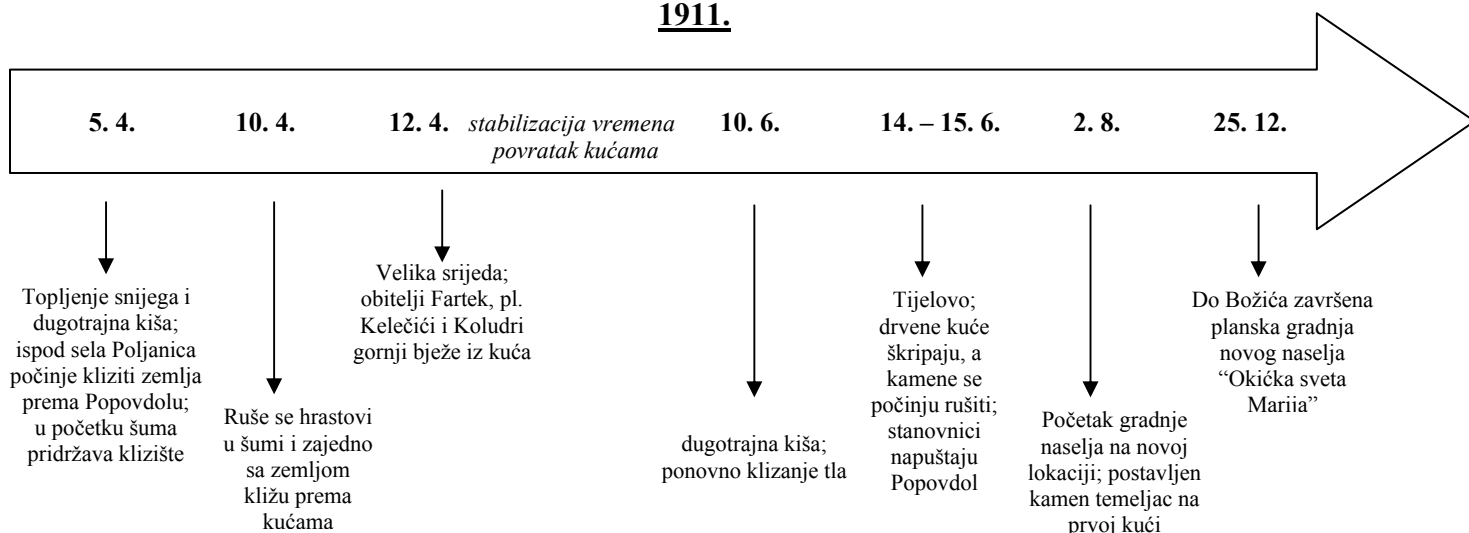
Naselje Popovdol bilo je smješteno u udolini ispod sela Poljanica između dva hrpta sjeveroistočnog dijela Plješivice. Prema podacima iz župne spomenice naselje je, prije stradavanja 1911. godine, brojilo oko 180 stanovnika koji su živjeli u 25 domaćinstava. U ranijim godinama, sastojalo se od 5 obiteljskih zadruga: Tandarići, Koludri doljni zvani Zvonari, Koludri gornji zvani Kruhani, Farteki, obiteljska zadruga Kelečići (plemeniti) i braća Kelečić zvani Jurišani (koji su se odvojili od spomenute zadruge Kelečić). Spadalo je pod župu Okička sveta Marija, a tadašnji župni dvor te kapelica sv. Matije nalazili su se na njegovoj južnoj strani.

Legenda o propasti naselja Popovdol

Prema legendi, nestanak naselja Popovdol bila je svojevrsna Božja kazna izazvana krađom kipa Majke Božje Okičke. Kip je ukraden s mjesta u jednoj od zidina starog grada Okića, a navodno su ga ukrali stanovnici Popovdola. Zanimljivo je da je legenda poznata kod starijih mještana sela Klake, dok se istovremeno uopće ne spominje kod današnjeg stanovništva okićkih sela.

Propast sela Popovdol

O stradanju naselja Popovdol saznajemo iz župne spomenice u kojoj tragični događaj opisuje tadašnji župnik i stanovnik naselja Roko Kučas. Stradanje sela dogodilo se u proljeće, a bilo je povezano s postojećim vremenskim prilikama, kao i geomorfologijom samog prostora. Od travnja do lipnja, zbog naglog topljenja snijega i obilnih proljetnih kiša na prostoru od sela Poljanice do sela Popovdol formira se klizište. Klizanje terena odvija se u 2 etape, a zanimljivo je da se događa u vrijeme dvaju velikih kršćanskih blagdana – Uskrsa i Tijelova što je kod domaćeg stanovništva izazvalo pojavu vjerovanja u svojevrsnu Božju kaznu za stanovnike naselja.

Klizišta

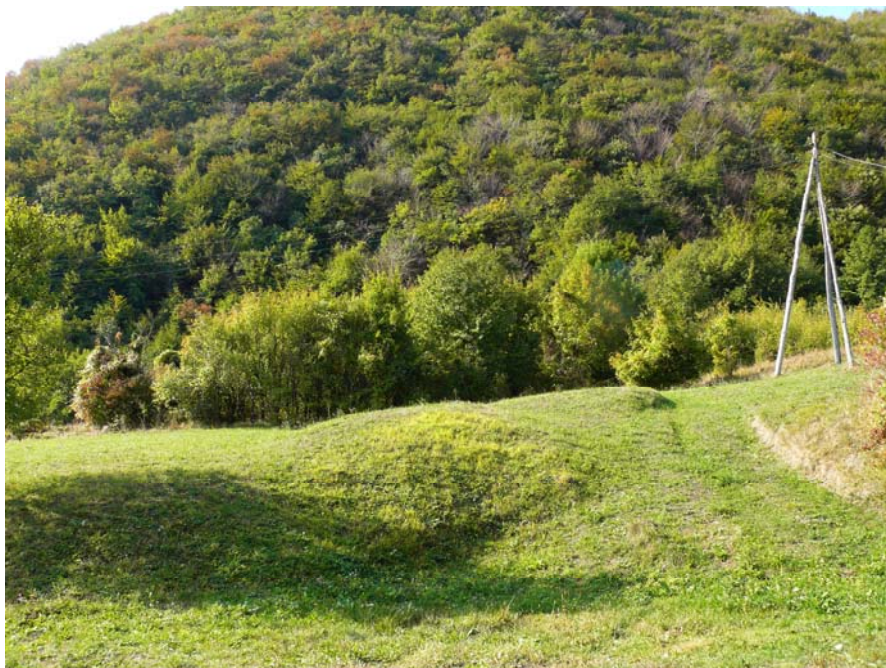
Pod klizanjem zemljišta podrazumijevamo kretanje tla ili stijenskog materijala s padine na kliznoj plohi pod utjecajem gravitacije. Temeljni čimbenici koji uvjetuju stvaranje klizišta su: glinovita podloga u sastavu stijena, izmjena propusnih i nepropusnih slojeva i porast količine vode i hidrostatskog tlaka. Upijanjem vode glinovita podloga povećava volumen za nekoliko puta (čak 10 – 13 puta), postaje pokretljiva i vrši pritisak na slojeve iznad sebe koji tada počinju kliziti pod utjecajem gravitacije. Ako je područje klizišta pod raslinjem, klizište se može uočiti po nepravilnom položaju i rastu vegetacije – tzv. "pijanoj šumi".

Osim što može biti prirodan proces oblikovanja reljefa, klizanje tla javlja se i kao posljedica ljudskih aktivnosti koje narušavaju stabilnost padina u brežuljkasto-brdovitim područjima.

Geomorfološke značajke prostora nekadašnjeg naselja Popovdol

Na području Samoborskog gorja i Plješivičkog prigorja registrirano je 166 klizišta – 14 aktivnih, 61 je danas umireno klizište, a 154 su nestabilne padine. Za plješivičku rasjednu zonu, gdje se nekad nalazilo naselje Popovdol, vezano je klizište oblikovano 1911. godine na potezu Duga Peć – Poljanica – Popov Dol – Podgrađe. Uzrok formiranja klizišta na navedenom prostoru je geološka građa terena - dolomitno kršje s padina Plješivice i Duge peći taloženo na glinovito nepropusnu podlogu, rasjedna zona formirana tektonskim pokretima, nagib terena te izvor pitke vode (procjedne vode) ispod naselja Donja Poljanica. U razdoblju pojačanih padalina povećava se količina procjedne vode koja natapa glinovitu podlogu i aktivira klizanje tla.

Nakon 88 godina mirovanja, 2001. godine na spomenutom prostoru ponovno se aktiviralo klizište. Površina klizišta obuhvaćala je 150 000 četvornih metara. Klizište je prouzročilo široke i duboke rascjepove u zemlji, rušenje drveća, električnih stupova, temelja i zidova vikendica, uništilo je seoski put, voćnjake i dvorišta.

Sl. 2. Izgled trenutno umirenog klizišta na prostoru nekadašnjeg naselja Popovdol

Sl.3. Ostaci vikendica porušenih za vrijeme zadnjeg klizanja tla 2001. godine

Nastanak novog sela – Okička sveta Marija

Svega nekoliko dana nakon tragedije povjerenstvo tadašnje zagrebačke županije dolazi ustanoviti razmjere katastrofe. Upućen je zahtjev tadašnjoj Hrvatskoj zemaljskoj vladi i banu Nikoli pl. Tomašiću da odobri novčanu pomoć ali i skupljanje milodara na području tadašnje Hrvatske kako bi se pomogla izgradnja novog naselja za stanovnike sad već nestalog Popovdola. Prvu novčanu pomoć stanovnici dobivaju od Hrvatske seljačke zadruge kod Blažene Djevice Marije pod Okićem – 260 kruna za hranu.

Od tadašnjeg okićkog župnika Roka Kučasa, načelnika Šolića te mještana Jure Valečića zatraženo je da počnu sa sakupljanjem milodara i traženjem lokacije za izgradnju novog naselja.

U to vrijeme okićki župnik raspolagao je zemljištem od lokaliteta današnjeg groblja i crkve, preko cijelog brda Grič do župnog dvora i zadružne kuće Kelečića (Jurišana) u Popovdolu te zemljištem na kojem se danas nalazi Novo Selo – od “Placa” lijeva strana do stare škole i desna strana do Tandarića i Farteka. Također, župnik je imao pravo pobiranja

“placovine” odnosno sajmovine od godišnjeg “kljukovskog sajma” koji se održavao početkom rujna.

Dopuštanjem zagrebačkog nadbiskupa Antuna Bauera otkupljena je zemlja od župnika Kučasa (od Placa do današnje stare škole) te oranice Koludera donjih za izgradnju novog naselja i to po vrlo povoljnoj cijeni – navodno je cijena bila za 2 krune viša od cijene najboljeg zemljišta u tadašnjoj Hrvatskoj. Istovremeno, s općinskim odborom u Klinča Selima dogovoren je otkup zemlje od dr. Milana Amruša za 3 000 kruna gdje će biti prenijet godišnji “kljukovski” sajam.

Na otkupljenom zemljištu određena su 23 gradilišta – na lijevoj strani 16 gradilišta za kuće (Tandarići, pl. Kelečići, Damjanić, Koluderi gornji, Banjedvorec) i 1 za novu osnovnu školu (s obzirom da se nastava odvijala u kući zvonara Laftera), dok je na desnoj strani izmjereno 7 gradilišta (Jerbić, Koluderi donji, Koluder gornji, Farteki).

Izrada nacrtu kuća i troškova izgradnje bila je povjerena tadašnjem mjerniku Ivančiću iz Jastrebarskog. Prvi nacrt kuća sadržavao je 2 sobe, kuhinju i podrum, međutim takav nacrt zahtijevao je previsoke troškove gradnje. Tadašnja hrvatska zemaljska vlada odustaje od planske izgradnje naselja te odlučuje dati određenu svotu novca i skupljeni milodar samim stanovnicima Popovdola da si sami izgrade nove kuće. Takvoj odluci usprotivili su se podžupan Horvat, predstojnik Mahin i župnik Kučas bojeći se da bi ljudi potrošili novac na nešto drugo, a ne na gradnju novih, čvrstih i stabilnih kuća. Da to spriječe, odlučili su promijeniti nacrt kuće (svaka kuća imala bi jednu sobu manje od prvotnog prijedloga) te su zatražili od stanovnika Popovdola da sami osiguraju ručne težake, kamen za izgradnju podruma kao i vodu i pijesak za samu gradnju. Nadzor nad cjelokupnom gradnjom predan je u ruke predstojnika Mahina koji dogovara majstore iz Ruda i Okića te nabavlja ciglu iz jaskanskih ciglana i ciglana u Karlovcu. Domaćem stolaru Valičeviću povjerena je izrada podova, prozora i vrata.

Početkom kolovoza 1911. godine postavljen je prvi kamen temeljac na kući Jure Tandarića da bi do Božića iste godine već sve kuće bile izgrađene. Gospodarske zgrade stanovnici Popovdola sagradili su od materijala koji im je ostao od srušenih stambenih i gospodarskih zgrada iz naselja Popovdol. Iduće godine kroz novo izgrađeno selo uređen je put, a stanovnicima je podijeljeno i 250 sadnica voćaka da ih zasade na svojim okućnicama. Novo izgrađeno naselje nije nazvano po starom imenu (Popovdol) već dobiva naziv Okićka sveta Marija koje će u vrijeme Jugoslavije, nakon Drugog svjetskog rata (1947.), biti preimenovano u Novo Selo Okičko. To ime naselje je zadržalo do danas.

Sl. 4a. Izmjenična postava kuća uvjetovana zakrivljenošću prometnice i konfiguracijom terena

Sl. 4b. Izmjenična postava kuća uvjetovana zakrivljenošću prometnice i konfiguracijom terena

Izgled naselja – nekad i danas

Nekadašnja Okička sveta Marija, a danas Novo Selo Okičko jedan je od prvih primjera planske izgradnje seoskih naselja. Parcelacija zemljišta provedena je na širini zemljišnih čestica od 13 m, koje su zajedno sa izgrađenim kućama postavljene okomito na prometnicu. Sama zakrivljenost prometnice, zbog konfiguracije terena, uvjetovala je i izmjeničnu postavu kuća. Stambene zgrade pomaknute su 1m od susjedne međe, da kiša s krova ne pada na drugu zemljišnu česticu, te su malo uvučene od same prometnice. U prostoru između prometnice i kuće nalazio se cvijetnjak. Svaka kuća imala je jednu sobu s 3 prozorske osi (što je tipičan primjer pučkog graditeljstva), kuhinju sa zidanim štednjakom i podrum. Soba je bila okrenuta prema cesti, a u nju se ulazilo izravno s trijema kuće. Podrum kuće zidan je od kamena, a dalje se za gradnju koristila cigla. Krov je bio od crijepa. Ovako planski građene kuće bile su puno čvršće, stabilnije pa čak i prostranije od nekadašnjih kuća u Popovdolu.

Od druge polovice 20. stoljeća izgled sela se postepeno mijenja – grade se višekatnice, a pojedine stare kuće nadograđuju se ili čak ruše. Neke od njih ostale su napuštene nakon smrti starijih, a preseljenja mlađih članova obitelji. Ipak dio tih planski građenih kuća do danas je očuvan premda su na nekima vidljivi jasni tragovi propadanja. S obzirom da Novo Selo Okičko spada među prva planski građena sela u Hrvatskoj, ali i zbog izuzetnog zanimljivog izgleda, nameće se potreba njegovog daljnjeg očuvanja. Valjalo bi sačuvati jedan ili više takvih objekata u izvornom stanju i urediti ih kao svojevrsan spomenik “seoske urbanizacije” i načina života s početka 20. stoljeća.

Sl. 5. Primjer planski građene kuće u Novom Selu Okićkom

Sl. 6. Unutrašnjost kuće nastale planskom gradnjom 1911. godine

Sl. 7. Mladi povjesničari u jednoj od kuća iz 1911. godine
(s desna na lijevo: Ivona Herceg, Dea Brezec, Josip Miković, Luka Bartaković, Igor Janić, Hrvoje Jakopec, Monika Horvatić, Monika Lukačić i učiteljica Maja Slamar)

Prostor nekadašnjeg naselja Popovdol danas

Na prostoru nekadašnjeg naselja Popovdol, tijekom druge polovice 20. stoljeća počinje gradnja vikendica. Aktiviranjem klizišta 2001. godine dio njih je oštećen. Veća materijalna šteta (pucanje i rušenje zidova, pucanje temelja) zabilježena je na objektima uz lijevu stranu puta. Zadnjih desetak godina, područje klizišta miruje tako da su pojedini vlasnici odlučili obnoviti svoje objekte. Ipak nekoliko njih je od tog vremena potpuno zapušteno. Na južnoj strani Popovdola i danas postoji zgrada župnog dvora i kapelica sv. Matije ali u ruševnom stanju. U vrijeme stradanja naselja Popovdol župni dvor i kapelica ostali su potpuno očuvani zahvaljujući smještaju izvan područja klizišta.

Sam župni dvor (sagrađen 1870 – ih) ostat će u u funkciji još sedamdesetak godina nakon propasti naselja kad će se, kao posljednji stanovnik naselja, iz njega iseliti tadašnji župnik Juraj Župančić (1981. godine) i preseliti u novoizgrađeni župni dvor u Repišću. Istovremeno se prestaje koristiti kapelica za vjerske obrede. Iako bi obnova iziskivala ogromna materijalna sredstva, valjalo bi je obnoviti i sačuvati od daljnjeg propadanja budući da se radi o kulturnom spomeniku izgrađenom u prvoj polovici 18. stoljeća.

Sl. 8. Nekadašnji župni dvor u Popovdolu

Sl. 9. Župni dvor i kapelica sv. Matije u Popovdolu

Izvori

Pavličević, D., Pod Okićem, Zavičajna knjiga župa Sv. Marije i Sv. Martina, "Zagreb", Novaki – Samobor, 1993.

Dujmović, I., "Fizičko-geografske značajke Samoborskog gorja i Plješivičkog prigorja", Meridijani, Samobor 2007.

Skripta za kolegij Geomorfologija Geografskog odsjeka PMF-a u Zagrebu

Internet stranice:

http://rgn.hr/~smihalic/nids_snjezanamihalic/15_poglavlje.pdf datum pristupa: 11. 01. 2012.

Intervju sa župnikom župe "Okićka sveta Marija" Branimirom Potočićem

Izradili: Mladi povjesničari 7.c razreda i učiteljica Maja Slamar

OŠ "Klinča Sela", Klinča Sela

Školska godina 2011. / 2012.